

домашні клопоти та ужиткове мистецтво, тілесна краса» [4, с. 48-49].

Таким чином, зазначена вище низька ефективність і (подекуди) симулятивність ґендерних уроків в українських середніх школах не є випадковістю: це системно пов'язане з усе ще малоефективною, методично непослідовною й перформативною українською ґендерною політикою.

Література:

1. Бодруг-Лунгу В., Кузнецова М., Плахотник О., Щурко Т. Дискурси пола и гендера в постсоветском школьном образовании // Международный исследовательский проект при грантовой поддержке CASE (2009). – В печати.
2. Гендерна освіта в Україні: досягнення, прогалини і виклики: Аналітична доповідь. – К.: СПД Лозинська, 2008.
3. Гендерна рівність очима студентства: Аналітична доповідь (Укл. Гуслякова Л., Даниленко І., Плахотнік О., Сухомлин М.) - Харків: Райдер, 2009.
4. Гусак Н. Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві: хто повинен її виконувати? // Магістеріум. - 2008. - Вип. 32: Соціальна робота і охорона здоров'я. - С. 44-49.
5. Державна програма з утвердження гендерної рівності в Україні на період до 2010 року / Офіційний вісник України, 2007. – №1. – 91с.
6. Дороніна Т. О. Упровадження гендерного компонента до освітнього стандарту вищої школи // Вісник Черкаського університету, Серія Педагогіка. – 2009. - №147. - С. 61-66.
7. Методичні рекомендації до проведення Уроку ґендерної грамотності у загальноосвітніх навчальних закладах // http://www.mon.gov.ua/education/average/new_pr/metod_rek_1.rtf
8. Наказ МОН № 836 від 10 вересня 2009 року «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» //

www.mon.gov.ua/newstmp/2009_1/16_09/nakaz_mon_839.doc

9. Плахотник О., Маєрчик М. Відкриття й уроки «гендерного уроку» // Я. – 2010. - №2 (24). – С. 20-23.
10. Плахотник О., Губина С. К вопросу о гендерных установках и гендерной компетентности учителей // Сборник материалов конференции «Гендерні перетворення в Україні: осмислюючи стратегію і тактику» (15-16 жовтня, Харків). – С. 66-75.
11. Плахотнік О. Філософсько-методологічні парадокси української гендерної політики // Інтелект. Особистість. Цивілізація. – Випуск 8. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – У друку.
12. Приходько О.О. Становлення гендерного суб'єкту на перетині дискурсів масової культури і політики (на прикладі Німеччини). – Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук. – ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків, 2010. – Розділ 2.2.
13. Урок гендерної грамотності // http://school33.edu.kh.ua/novini_shkoli/page-number/8
14. Урок гендерної грамотності в загальноосвітніх навчальних закладах // Офіційний сайт Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту. http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article;jsessionid=69FCB97FF6B60CA381DBCD54847DD282?art_id=80632&cat_id=90768
15. Урок гендерної грамотності провели в одній зі шкіл Києва // Молодіжна правда, 10 вересня 2007 року <http://kiev.mpravda.com/288.html>.
16. Foucault, M. Discipline and Punish: The Birth of the Prison. New. York: Pantheon Books, 1975.
17. Hankivsky, O. 2005. 'Gender vs. diversity mainstreaming: A preliminary examination of the role and transformative potential of feminist theory', Canadian Journal of Political Science 38 (4): 977-1001.
18. Mainstreaming politics: Gendering practices and feminist theory (Carol Bacc hi & Joan Eveline). - Adelaida Press, 2010.
19. Reardon B. "Gender Justice as a Goal of Peace," Education. SangSaeng, no.7 (June 30, 2003).

Віктор Сіткар

Гендер і спорт: теоретичні основи, експериментальні дослідження

Аналізуються гендерні особливості спортивної діяльності жінок та чоловіків.

In the article the gender peculiarities of men and women's sport activity are analyzed.

Постановка проблеми. Гендер як комплекс соціально сконструйованих психологічних відмінностей чоловіків і жінок отримує різну інтерпретацію в залежності від методології дослідження. Згідно суб'єктивно-вчинковому підходу досягнення рівності статей в психологічному полі може бути особливо продуктивним перш за все, виходом

за межі стереотипізованих, усталених ролей, особистісним викликом нормативному тиску соціального середовища [10].

Сьогодні існує не так багато наукових досліджень, які б розглядали гендерні та особистісні особливості чоловіків і жінок, які займаються спортом. Взагалі ці дослідження мають деякі недоліки, зокрема, це маленька вибірка, яка взята, як правило, з якогось одного району. У більшій частині таких робіт, на найвищому рівні спортивної діяльності не було виявлено помітних відмінностей в

особистісних особливостях спортсменок у порівнянні з чоловіками-спортсменами.

Теоретичне значення даного дослідження полягає у тому, що одержані дані розкривають гендерні особливості мотивації досягнення успіху в спорті у студентів-спортсменів факультету фізичного виховання в юнацькому віці, збагачують знання про гендерну природу мотивації в спорті. Крім того, мотивація, виконуючи функцію психологічного механізму, детермінує спрямованість та поведінку спортсмена тепер та визначає поведінку в найближчому чи віддаленому майбутньому.

Практичне значення статті полягає у тому, що одержані дані допоможуть експериментально уточнити та поповнити банк даних про особливості мотивації досягнення успіху в студентів-спортсменів різних видів спорту та виявити їх відмінності в залежності від статі. Крім того, виявлені особливості мотивації вказують, яку спрямованість обирають спортсмени, займаючись різними видами спорту.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми На другому міжнародному конгресі зі спортивної психології у Вашингтоні професор Ікегамі ознайомив науковців з результатами одного найбільш фундаментального дослідження, яке було присвячене вивченню впливів тривалих та систематичних занять спортом на зміни особистості. Свою вибірку з 1500 спортсменів він розподілив на різні групи в залежності від стажу занять: 1-2 роки, 3-4 роки, 5-6 років, 7-8 років та 9-10 років. Результати статистичного аналізу, одержаного матеріалу показали, що із збільшенням спортивного стажу досліджувані ставали активнішими, агресивнішими, безтурботними, проявляли меншу тривожність та схильність до депресії та фрустрації, менше прагнули до лідерства при спілкуванні з іншими і рідше проявляли почуття власної неповноцінності. На думку Ікегамі, заняття спортом не впливали на загальну зміну емоційної стійкості.

За даними Петерсон, спортсменка високого рівня майстерності проявляє деяку відчуженість, стриманість у спілкуванні, холоднокровність; рівень її інтелекту дещо вищий від жінки, яка не займається спортом. Виявилось, що спортсменки серйозніші і менш схильні до вільного вираження своїх почуттів. В цілому виявилось, що спортсменки – представниці індивідуальних видів спорту були більш схильні до домінування, до ризику, більш чутливими, інтровертованими, рішучими і самостійними у порівнянні із спортсменками, які займаються командними видами. Узагальнений портрет спортсменки в

командному виді спорту включав такі риси, як врівноваженість, практичність, надійність та інтерес до поточних подій. Крім того, в командних видах спорту, як було встановлено в дослідженні, жінки не так часто дотримуються своїх дивацтв або примх і більш спокусливі в життєвих справах, ніж представниці індивідуальних видів спорту [6].

У дослідженнях двох американських спортивних психологів – Огілві з Каліфорнії та Брента Рашелла з Індіани також не було виявлено достовірних відмінностей в рисах особистості між спортсменками та спортсменами. Проте Огілві встановив, що плавчині були більш підозрілими і залежними від групи, ніж плавці, і в чоловіків виявився вищим від жінок рівень розвитку вольових якостей [6].

Результати досліджень, проведених у США та Європі, вказують на те, що у спортсменок високого рівня майстерності в цілому майже подібні риси особистості, проте особистісні профілі і поєднання окремих рис у них відрізняються від аналогічних характеристик не спортсменок.

Огілві зазначає, що у студенток, які спеціалізуються у фізичному вихованні, виявлено прагнення до домінування, агресивність та відносну самостійність. Кейн, порівнюючи особистісні профілі жінок-учителів фізичного виховання і спортсменок – членів Олімпійської команди Великобританії, виявив в обох групах екстраверсію, добросердність та життєрадісність, але низький рівень емоційної стійкості та високу тривожність. Результати цих досліджень підтверджують те, що при зовні демонстрованій життєрадісності та безтурботності спортсменки та вчительки фізичного виховання характеризуються підвищеною тривожністю порівняно з нормами, які існують для 16-факторного тесту Кеттелла [6, 77].

Чим жорсткіші і підвищені вимоги ставить конкретний вид спортивної діяльності до учасників, тим сильніше будуть виражені різні відмінності між спортсменками та не спортсменками.

Як приклад можна розглянути дослідження Евелін Берд, яка вивчала особистісні особливості 44 канадських хокеїсток, виявила, що вони схильні експериментувати, виходити за межі умовностей та існуючих соціальних норм, а в деяких випадках проявляти навіть недисциплінованість. Поряд з високою самостійністю спортсменки також могли правильно реагувати на звинувачення та критику на свою адресу і здебільшого трималися в тіні. Крім того, за своїми

особистісними особливостями вони в цілому були досить керованими і прислуховувались до зауважень та вимог, які ставились до них в процесі тренування. Цікаво, що для цієї групи спортсменок було нехарактерним прагнення до схвалення з боку інших, і вони не відчували страху або побоювань одержати травму.

Для жінок велике значення мають дані, які вказують на соціальне визнання їх як спортсменок та права займатися обраним видом спорту. Був період, коли в деяких країнах участь жінок в змаганнях з деяких традиційно чоловічих видів спорту засуджувалась і навіть заборонялось. Жінки, які займались спортом в цих умовах, як правило, відчують тривогу та побоювання з причини можливої несприятливої реакції з боку навколишніх та втрати свого соціального статусу [6, 77-78].

І хоч на міжнародних змаганнях іноді трапляються чоловікоподібні спортсменки, все ж таки є значна частина даних, які вказують на те, що заняття спортом не сприяють формуванню та розвитку у жінок якихось негативних якостей. Так в дослідженні Т. Мелрамфі було встановлено, що тільки у 3-х із 170 опитаних спортсменок близькі знайомі негативно ставились до їх спортивних захоплень, тоді як більша частина досліджуваних, навпаки, зазначили, що підтримка з боку друзів та людей, на думку яких вони зважають, має важливу роль в їх активних заняттях спортом. Огілві також на підставі проведених ним досліджень прийшов до висновку про те, що заняття спортом не викликають появи у жінок якихось небажаних або негативних особистісних рис, які робили б шкоду їх соціальному статусу або жіночності.

Існують лише поверхневі та фрагментарні дані про зміни моральних якостей під впливом занять спортом. Але і те нечисленне, що відомо, може викликати сум у прихильників спорту. Кіслер (1957) та Річардсон (1962), досліджуючи ціннісні орієнтації студентів університету, виявили, що у спортсменів ставлення до таких понять, як спортивна честь, шляхетність, були менш сприятливими, ніж у неспортсменів. Можна, мабуть, передбачати, що існуюча практика відбору спортсменів у великі університети, а іноді й поблажливе до них ставлення призводять до формування певного ставлення до спорту, яке часто не співпадає і навіть суперечить загальноприйнятим уявленням про морально-етичні цінності, які ніби є характерними для спорту (про необхідність вести відкриту та чесну спортивну боротьбу, з повагою ставитись до суперника тощо). Проведені дослідження

вказували, що не було виявлено суттєвих відмінностей між особистісними особливостями спортсменів та спортсменок високого рівня майстерності, які займались індивідуальними та командними видами спорту, хоча у перших більш вираженою є самостійність, незалежність і вони є менш тривожні [6, 76].

Стосовно вольових якостей можна спираємось на дані досліджень М. Скрябіна. В них наголошується, що починаючи з 11-12 років серед осіб чоловічої статі сміливих більше, ніж серед осіб жіночої статі. Це знайшло підтвердження і в дослідженнях І. Петяйкіна, який виявив, що серед тих, хто займається спортивною гімнастикою, несміливих у два рази більше серед осіб жіночої статі, ніж чоловічої. Останній із названих авторів виявив, що, починаючи з 14 років, у осіб жіночої статі при виконанні небезпечної з їх точки зору вправи меншою є і рішучість. Це підтверджує розповсюджену думку, що жінки менше схильні до ризику ніж чоловіки [5, 98].

Стосовно такої вольової якості, як терплячість, статевих відмінностей не виявлено. В той же час деякі дані вказують на те, що жінки більш наполегливі та впertі, але проявляють менше самовладання [5, 98].

Аналіз теоретичних джерел щодо ґендерних особливостей спортивної кар'єри у чоловіків та жінок дозволяє стверджувати, що для жінок характерними є більш ранній початок, кульмінація та фініш спортивної кар'єри порівняно з чоловіками, якщо ті та інші займаються одним і тим же видом спорту. Проте, при цьому чоловіки є більш активні в пошукові своєї спортивної спеціалізації. Хлопчики, як правило, самі вибирають вид спорту, самі приходять до тренера або просять батьків відвести їх в ту чи іншу спортивну секцію. Дівчатка більш пасивні і більше покладаються на рішення батьків або запрошення тренера. Звідси хлопчики вже мають уявлення про вибраний вид спорту (хоч і досить нечітке), а дівчатка формують це уявлення часто тільки під час перших занять. Незважаючи на це, хлопчики в три рази частіше, ніж дівчатка, обманюються у своїх очікуваннях. Не дивно, що спортивна кар'єра у чоловіків часто пов'язана з двома і більше видами спорту. Жінки постійні у своїх спортивних пристрастях.

Хлопчики довше дивляться на свої спортивні заняття як на гру, розваги. Вони пізніше починають ставити перед собою спортивні цілі. Дівчатка раніше починають ставитися до спорту як до серйозного заняття і сприймати тренування як працю,

намагаються досягти конкретної спортивної мети. Проте таке прагнення зберігається у чоловіків аж до завершення спортивної кар'єри, а в жінок на фініші кар'єри значно понижуються.

Спортсменки на початковому етапі та етапі поглибленого тренування відчувають більший страх та хвилювання перед змаганнями, мають більш скромні домагання, ніж спортсмени-чоловіки, з вираженою мотивацією на уникнення невдачі. Чоловіки частіше налаштовані на успіх, перемогу, у них більше бажання прославитися, стати відомими. Для них більш значущими є реакція вболівальників та преси. У них частіше виникає «зіркова хвороба». В той же час вони більше стурбовані недостатнім рівнем розвитку бійцівських якостей та сили волі.

Для жінок стосунки з тренером є важливішими, ніж для чоловіків, вони більше мають потребу в емоційній підтримці. Але при цьому вони ж частіше вказують і на гіперопіку з боку тренера на етапі кульмінації спортивної кар'єри. Частіше у них виникають і конфлікти з тренерами.

Жінки частіше скаржаться на заздрість та недоброзичливе ставлення до себе подруг по команді, рідше бувають задоволені соціально-психологічним кліматом в групі чи команді; їм частіше вдається поєднувати заняття спортом з навчанням та своїми захопленнями. Чоловіки з більш вираженим прагненням до успіху вводять для себе більш жорсткі обмеження.

Жінки більш позитивно сприймають заключний етап спортивної кар'єри. У чоловіків він пов'язаний з негативними емоціями, бо залишити спорт їх змушують

травми, зростання конкуренції, в той же час вони хочуть використати свій шанс і залишитись у великому спорті. [5, 253-254].

Інформації про особливості жінок, які займаються тренерською діяльністю, практично немає. Так, Ніл звертає увагу на те, що якості, які потрібні жінкам-тренерам, аналогічні тим, які є бажаними і для чоловіків, тобто вони повинні добре управляти людьми, бути емоційно стійкими, мати хороший кругозір у своєму виді спорту.

Лой у своєму дослідженні виявив у жінок-тренерів такі ж особистісні характеристики, що і в чоловіків. Вони проявляли твердість характеру та достатній рівень інтелектуального розвитку. Проте, за винятком результатів цих досліджень, існує досить мало даних, в яких би за допомогою психологічних тестів розглядалися особистісні особливості жінок-тренерів [6 92].

Проаналізовано та досліджено ґендерні особливості мотивації досягнення успіху у студентів-спортсменів та спортсменів-ліцеїстів.

В дослідженні брали участь 35 студентів факультету фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серед них: 29 юнаків, що становить 82,65% від числа студентів і 6 юнок – 17, 35%, та 22 учні одинадцятого спортивного класу (16 хлопців, що становить 72,64% від числа ліцеїстів та 6 дівчат – 27,3%) педагогічного ліцею при Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. Всього 57 обстежуваних: 45 юнаків (78,75%) та 12 юнок (21,25% від загальної кількості обстежуваних), (табл.1).

Таблиця 1

Кількісні показники обстежуваних

№ з/п	Вид спорту	Юнаки (кількість)		Юнки (кількість)	
		Студенти	Ліцеїсти	Студентки	Ліцеїстки
1.	Футбол	16	-	-	-
2.	Спорт. ігри	6	-	-	1
3.	Л / атлетика	2	4	5	2
4.	Боротьба	3	4	-	1 (карате)
5.	Туризм	1	-	-	-
6.	Н / теніс	1	-	-	-
7.	Штанга	-	-	1	-
8.	Плавання	-	1	-	-
9.	Веслування	-	3	-	-
10.	Біатлон	-	4	-	1+ 1 (могул)
Усього		29	16	6	6

В таблиці 2 наведено дані середніх показників у представників різних видів спорту. Відповідно порівняльний аналіз цих даних показує, що загальний середній

показник у всіх студентів-спортсменів становить: за мотив досягнення успіху 4,41 бала, а за мотив уникнення невдачі 7,27

бала. Відповідно, ці показники у жінок-спортсменок є трохи вищими (на 0,25 бала та

1,06 бала) від загальних показників всієї вибірки обстежуваних спортсменів. Середні дані показників мотиву досягнення успіху у

юнаків є на 0,25 бала нижчими від загального середнього показника всієї вибірки обстежуваних, а показники мотиву уникнення невдачі також є на 1,06 бала меншими від загального показника всієї вибірки обстежуваних.

Таблиця 2

Середньоарифметичні показники мотивів поведінки у студентів ТНПУ

№ з/п	Вид спорту	Юнаки		Юнаки	
		Мотив досягнення успіху	Мотив уникнення невдачі	Мотив досягнення успіху	Мотив уникнення невдачі
1.	Футбол	4,05	6,12	-	-
2.	Спорт. ігри	4,66	7,66	-	-
3.	Л / атлетика	5,5	6,0	4,2	8,0
4.	Боротьба	4,66	4,33	-	-
5.	Туризм	4,0	8,0	-	-
6.	Н / теніс	2,0	6,0		
7.	Штанга	-	-	7,0	10,0
Заг. середнє		4,16 =1,5	6,21 =1,57	5,6=2,47	9,0= 1,76

В учнів педагогічного ліцею (11-й спортивний клас) діапазон показників мотиву досягнення успіху коливається від 1 до 7 балів, а за мотив уникнення невдачі від 3 до 9 балів, що відповідає рівням вираження мотиву від низького до високого за мотив досягнення успіху та від низького до дуже високого за мотив уникнення невдачі. У дівчат ці показники відповідно становлять: *мотив досягнення успіху* від 1 до 7 балів, що відповідає рівням від низького до високого (показники аналогічні з показниками хлопців), а *мотив уникнення невдачі* - від 2 до 9 балів, що характеризується діапазоном від низького до дуже високого вираження мотиву. Отже між ліцеїстами-спортсменами і ліцеїстами-спортсменками виявлено відмінність лише за мотив уникнення невдачі.

В учнів педагогічного ліцею, аналізуючи середньоарифметичні показники за видами спорту, виявлено, що у представників класичної боротьби та зимових видів спорту (біатлон, лижні гонки) ці дані є дещо вищими від загального показника, відповідно на 0,4 у борців і 0,9 бала у лижників та біатлоністів за мотив досягнення успіху. У дівчат вони на 0,35 бала є нижчими від загального середнього показника всіх ліцеїстів.

За мотив уникнення невдачі, у хлопців ці показники є знову ж є вищими у спортсменів-борців відповідно на 0,64 бала та представників легкої атлетики – на 0,41 бала, тобто це представники індивідуальних видів спорту, єдиноборств. У дівчат цей показник є

вищим від загального середнього показника усіх спортсменів ліцеїстів на 0,41 бала.

ВИСНОВКИ. Практичне значення поданих у роботі даних важко переоцінити. Знаючи загальні тенденції зміни потреб у спортсменів у тому чи іншому виді спорту значно легше підвищувати ефективність тренувального і змагального процесів. Крім того теоретичний аналіз та результати проведеного дослідження дозволили зробити узагальнені висновки:

1. Не знаючи гендерних особливостей мотиваційної сфери особистості спортсмена, важко цілеспрямовано готувати його до досягнення вищого результату. Тому проблема мотивації спортивної діяльності є тим резервом, завдяки якому можна зробити якісний скачок в справі підготовки спортсменів.

2. Відмінності в мотивації досягнення успіху і мотивації уникнення невдач в психології вперше ввів американський психолог А. Аткинсон. Спостерігаючи за поведінкою учасників спортивних змагань, можна наяву переконатись в дії цих двох типів мотивації – досягненні успіху та уникненні невдачі, на прикладах тактико-технічних дій спортсменів, які застосовують то атакуючі, то захисні прийоми боротьби з суперниками заради перемоги в змаганнях. В єдиноборствах, наприклад, прийнято класифікувати учасників змагань за стилем їх змагальної діяльності на: 1) спортсменів атакуючого стилю; 2) спортсменів захисного стилю; 3) спортсменів змішаного стилю. У

футболі і в хокеї, наприклад гравці поділяються на нападаючих, захисників, півзахисників, а воротар команди, за суттю своєї ігрової ролі, керується мотивацією уникнення невдачі – головне не пропустити м'яч у свої ворота.

3. Результати дослідження мотивів поведінки у 57 обстежуваних: 35 студентів факультету фізичного виховання ТНПУ імені Володимира Гнатюка (29 юнаків і 6 юнок), та 22 учнів одинадцятого спортивного класу (16 хлопців та 6 дівчат) педагогічного ліцею при ТНПУ ім. В. Гнатюка, стверджують, що у студентів спортсменів діапазон показників мотиву досягнення успіху коливається від 2 до 9 балів, а за мотив уникнення невдачі від 3 до 10 балів, що відповідає рівням вираження мотиву від низького до дуже високого в обох мотивах. У дівчат ці показники відповідно становлять: мотив досягнення успіху від 3 до 7 балів, що відповідає рівням від низького до дуже високого, а мотив уникнення невдачі - від 7 до 10 балів, що характеризується як високе та дуже високе вираження мотиву. Отже між студентами-спортсменами і студентками-спортсменками виявлено відмінність лише за мотив уникнення невдачі.

4. Виявлено диференціацію показників за мотиви поведінки і в представників різних видів спорту. У юнаків загальний середній показник *мотиву досягнення успіху* є дещо меншим, ніж середні показники спортсменів, які займаються легкою атлетикою, вільною боротьбою та ігровими видами спорту. У дівчат показники за цей мотив лише у представниці важкої атлетики є на 1,4 бала більшим, ніж загальний середній показник усіх дівчат-спортсменок. Це, мабуть, пов'язано з високим рівнем майстерності даної спортсменки, який відповідає званню «майстер спорту».

Загальний середній показник за *мотив уникнення невдачі* у юнаків є більшим від середнього показника у представників вільної боротьби, настільного тенісу, легкоатлетів та футболістів. Мабуть, це викликано специфікою видів спорту. Відповідно найбільший показник за цей мотив є у спортсменів-туристів та спортсменів ігрових видів спорту. У дівчат, цей показник у представниці важкої атлетики теж, як і за мотив досягнення успіху, є вищим на 1 бал від загального середнього показника всієї вибірки дівчат-спортсменок.

5. Виявлено відмінності у показниках мотивів поведінки у студентів-спортсменів та учнів ліцею (спортивний клас) за мотив досягнення успіху та мотив уникнення невдачі. У студентів вони вищі на 0,6 бала за

мотив досягнення успіху та на 1,18 бала за мотив уникнення невдачі. Проте загальні середні дані у студентів-спортсменів (юнаки) за мотив досягнення успіху є на 0,34 бала нижчими від загальних середніх даних в учнів ліцею, де він становить 4,5 бала, і відповідає середньому рівню вираження вказаного вище мотиву.

У студенток-спортсменок ці показники за обома мотивами є вищими порівняно з дівчатами, які навчаються в педагогічному ліцеї. Мотив досягнення успіху як в одних, так і інших за ступенем вираження є середнім. Проте за мотив уникнення невдач у студенток виявлено високе вираження мотиву, а в ліцеїсток - лише середнє. Мабуть, тут все ж має місце досвід спортсменок, який у представниць педагогічного університету є значно кращий, ніж в юних спортсменок з педагогічного ліцею.

6. Аналіз стану сучасної теорії і практики спорту показує, що одними з найбільш важливих питань в їхньому розвитку є: подальше пізнання особливостей мотивації спортсменів в різних видах спорту, формування мотивації досягнення вищого результату в спорті, індивідуалізація підготовки спортсменів з урахуванням їхньої мотивації, гендерних особливостей. Розвиток цих напрямків в науково-практичному плані забезпечить нашому спорту значну, стійку перевагу перед основними зарубіжними суперниками.

При правильному сприйнятті описаних в роботі ідей і при подальшому їх розвитку спортивна діяльність в цілому і наука про спорт зокрема зроблять якісний крок вперед. Поповнить свій банк даних також гендерна психологія та психологія спорту.

Література:

1. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія. Навч. пос.- К: Видавничий центр „Академія”, 2004. – 308 с.
2. Занюк С. Психологія мотивації. – К.: Эльга-Н; Ника-Центр, 2001. – 352 с. – (Серія „Новейшая психологія”; Вып. 7).
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2004. – 509 с.: ил. – (Серія „Мастера психологии”).
4. Ильина Н.Л. Динамика мотивации на протяжении спортивной карьеры: Автореф. дис. ... канд. – СПб., 1998.
5. Ильин Е.П. Психология спорта. – СПб.: Питер, 2008. – 352 с.: ил. – (Серія «Мастера психологии»).
6. Кретти Б. Дж. Психология в современном спорте. – М., ФиС, 1978. – 224 с.
7. Пилюян Р.А. Мотивация спортивной деятельности. – М., 1984. – 104 с.

8. Роберт С. Уэйнберг, Дениэл Гоулд. – Основы психологии спорта и физической культуры. М.: Олимпийская литература, 1998.

9. Сурков Е.Н. Мотивация. Психология спорта в терминах, понятиях, междисциплинарных связях: Словарь-справочник / Под ред. В.У.

Угеевца. – СПб.: СПбГАФК им. П.Ф. Лесгафта, 1996. – С. 175.

10. Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи //Матеріали науково-практичної конференції. – м. Тернопіль, 1-2 лютого 2006 р. – Тернопіль-2006. - 40 с.

Юлія Стребкова

Альтернативи фемінізму в освітньому просторі або про закономірність соціальної кризи в Україні

На основі гендерного аналізу соціальних процесів робляться висновки про закономірності небезпечних наслідків гендерної диференціації в освіті і підміни наукових підходів релігійною ідеологією у вирішенні соціальних проблем.

On the basis of gender analysis of social processes, drawn conclusion about conformity to law of hazard effects of gender differentiation in education and substitution of scientific approaches religious ideology in the decision of social problems.

Аналіз кризових соціальних процесів не може бути об'єктивним, якщо оминає поняття соціальної справедливості у сфері освіти та міжгендерної взаємодії. Фемінізм нерозривно пов'язаний з теоретичними та практичними аспектами справедливості. Саме роботи феміністичних авторів актуалізували питання соціальної справедливості стосовно різних за статтю та гендером людей. Елізабет Кіс у своїй роботі із символічною назвою "Справедливість" стверджує, що дійшовши згоди стосовно несправедливості гендерної ієрархії, більшість дослідниць "пропонують вкрай різні аналізи причин та характерних ознак такої ієрархії" [1, с. 578]. У передмові до згаданої роботи авторка зазначає, що "теорії справедливості демонстрували тенденцію до того, щоб узаконити підлегле становище жінок, або ж просто не помічати його" [1, с. 577]. На нашу думку, такі підходи не охоплюють теорій, які формували, обґрунтовували, виправдовували, та забезпечували відтворення гендерно детермінованих соціальних нерівностей. Форми суспільної свідомості: наука, релігія, мистецтво, мораль відображають не лише сукупність заведених у суспільстві норм, цінностей, ідеалів, вірувань, переконань, знань, настроїв, устремлінь, сподівань тощо, а й відповідають типу гендерної системи суспільства – невід'ємній компоненті суспільного буття. К. Міллет зазначає, що "сексуальна політика домагається згоди через "соціалізацію" обох статей в єдину

патріархальну державу, враховуючи характер, роль і соціальний статус [4, с. 53]. Саме тому гендерна компонента освітньо-виховного впливу є важливою для суспільного розвитку. Потребу у нових теоретичних доробках "науково і практично спаяних ідеологією прав людини" зазначають і фахівці у сфері державної безпеки [4, с. 86]. В Україні традиційно оминаються дослідження гендерної компоненти у сфері національної безпеки. На нашу думку, ігнорування гендерних чинників у підходах до доктрини інформаційної безпеки становить значну внутрішню загрозу для України.

У освітньому просторі українські дослідниці фіксують значну поширеність гендерних стереотипів стосовно жіночих та чоловічих ролей. Разом з тим, серед педагогів точиться гостра дискусія стосовно "гендерної толерантності" та "гендерної чутливості" і "нечутливості аж до гендерної сліпоті" та їх застосування у підходах до освіти і виховання. Акцент на певному вподобанні, не є лише "пріоритетом теоретичної елегантності" [1, с. 578], він пов'язаний з переконанням у абсолютній правоті та цілковитій недоцільності іншого підходу. На нашу думку, ці процеси є взаємопов'язаними і відображають сучасні тенденції розвитку українського суспільства. Оскільки діалектика формування загальнолюдських цінностей передбачає шлях від гендерної просвіти населення до гендерної освіти у вищій школі. На сьогодні можна виділити дві стратегії гендерної політики: гендерно нейтральну та гендерно орієнтовану, реалізація яких у свою чергу сфокусована на перерозподілі або визнанні прав та потреб. Гендерно нейтральна політика покликана зруйнувати соціальну гендерну ієрархію шляхом зменшення соціальних нерівностей [1, с. 578]. Потужна сексистська пропаганда розмальовує у масовій свідомості "страшні перспективи безстатевого суспільства". Сам по собі цей супротив свідчить про дієвість гендерно нейтрального підходу. Разом з тим, не слід розглядати набуття гендерної політики в